

pružaju nam potpunije spoznaje o Hrvatima u dijaspori. Može se reći da dvoknjižjem Sanje Vulić prvi put dobivamo sveobuhvatniji znanstveni prikaz koji ostavlja i jasnije predodžbe o tom dijelu hrvatskoga naroda.

Na koncu se može zaključiti da je dvo-knjižje Sanje Vulić Blago rasutih, Jezik Hrvata u dijaspori važan doprinos hrvatskomu jezikoslovlju, a zanimljivo i korisno djelo ne samo onima koji se bave hrvatskim jezikom s jezikoslovnih gledišta, nego i onima koje zanima hrvatsko iseljeničtvo, povijest, kul-

tura i očuvanje hrvatskoga identiteta. Sam naslov toga djela podsjeća nas na to da nam je jezik blago koje i dalje valja marljivo čuvati jer po njem doista i opstajemo kamo god bili rasuti. Ujedno nas knjige iznova podsjećaju da je hrvatski jezik mnogo više od hrvatskoga standardnoga jezika. Pod zajedničkim nazivnikom hrvatskoga jezika okupljeni su svi mjesni govori Hrvata te sukladno tomu cjelokupna pisana riječ Hrvata u domovini i dijaspori. Sve su to neodvojivi kamenčići u mozaiku hrvatskoga nacionalnoga identiteta.

Gordana Laco

gordana.laco@inet.hr

DOI <https://doi.org/10.22210/jezik.2023.70.24>

Poslije zaključivanja ovoga dvobroja, stigla nam je vijest da je Nagrada za životno djelo „Balint Vujkov Dida“ koju dodjeljuje Organizacijski odbor Dana hrvatske knjige i riječi – dana Balinta Vujkova u Subotici, dodijeljena autorici ovdje prikazanih vrijednih knjiga, Sanji Vulić. Nagrada joj je dodijeljena zbog višedesetljetnoga istraživanja

hrvatskih govora i pisane riječi u hrvatskim manjinskim zajednicama od Italije, Slovačke i Austrije do Rumunjske, a posebice u hrvatskim manjinskim zajednicama u Srbiji. Nagrada je svečano uručena 27. listopada 2023. na svečanosti u Gradskoj kući u Subotici u okviru 22. Dana Balinta Vujkova. Čestitamo slavodobitnici! (*Uredništvo Jezika*)

OSJEČKI GRADSKI GOVOR

Ana Mikić Čolić, Mirjam Milas, Lorna Rajle, Osječki gradski govor – Jezične dumine Osječana, Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2022.

emi osječčkoga gradskoga govora u monografiji se Osječki gradski govor – jezične dumine Osječana, pristupa prije svega s gledišta urbane dijalektologije i sociolingvistike, a gradski se govor shvaća kao složeni idiom koji je leksički i stilski višeslojan, a u gramatičkoj strukturi raznolik.

Monografija je sadržajno koncipirana u dva dijela. U prvome dijelu knjige temi se pristupa teorijski i analitički. U uvodnome dijelu definiraju se osnovni pojmovi: razgraničuje se urbana dijalektologija od ruralne dijalektologije, naglašava se važnost (socio)lingvističkih istraživanja, razgraničuju se pojmovi *vernakular*, *varijetet*, *koine* i *sociolekt*, definira se pojam *gradskoga govora* te se objašnjavaju njegova najvažnija obilježja. Nadalje, objašnjava se dijalekatna podloga slavonskih gradskih govora te se opisuju semantička i tvorbena obilježja leksema kojima se imenuju otvoreni i zatvoreni gradski prostori pet slavonskih gradova – Požege, Vinkovaca, Slavnskoga Broda, Virovitice i Osijeka.

U drugome se poglavlju opisuje osječki gradski govor – od neologizacijskih procesa do naglasnih obilježja i akustičnoga opisa naglasaka u osječkome gradskom govoru, s izdvojenim opisima naglasaka posuđenica, genitiva množine imenica, prenošenja naglasaka na prednaglasnicu, trajanja i tona naglasaka te zanaglasnih duljina. Urbana je dijalektologija utvrdila obilježja kojima se govor nekoga većeg naseljenog mjesta može smatrati gradskim govorom, kao i činjenicu da prestiž gradskoga govora ovisi o veličini grada – što je veći grad, snažniji je i prestiž, odnosno utjecaj njegova govora, kao i njegova zastupljenost u prostoru javne komunikacije, a time i normativni utjecaj gradskoga govora.

Autorice su ove monografije detaljnom analizom osječkoga gradskoga govora s brojnim primjerima potvrdile da osječki govor ima sva utvrđena obilježja gradskoga govora: leksičku produktivnost i inovativnost, gramatičku fleksibilnost, semantičku ekspresivnost, metaforičnost i asocijativnost te ludičko poigravanje zvukom i značenjem.

Drugi dio knjige čini rječnik osječkoga gradskoga govora u kojemu su natuknice složene abecednim redom s naznačenim prozodijskim obilježjima, definicijom i sinonimima. Rječnik donosi 956 natuknica, odnosno riječi koje su u aktivnoj uporabi u govoru Osječana.

Znanstvena je vrijednost knjige ponajprije u inovativnosti teme, a zatim i u sustavnom, preglednom i iscrpnom znanstvenom opisu obilježja osječkoga gradskoga govora na različitim jezičnim razinama. Iscrpno su opisani neologizacijski procesi: prvo, formalna neologizacija pod kojom se podrazumijevaju svi mogući načini modifikacije punih naziva ili dijelova naziva prostora nekim od formalnih tvorbenih postupaka – sufiksacijom, tvorbom pokrata, skraćivanjem i metatezom (npr. *gajbara* kuća, *Tinka* OŠ

Tina Ujevića, *gimba*, *gimbulja* gimnazija, *Sjemba* Sjenjak, *Štrosika* Strossmayerova ulica, *Kopika* Copacabana, *kaf* kafić, *ćaku*, *ćiku* kuća, kući); drugo, semantička tvorba koja podrazumijeva dodavanje novih značenja riječima bez promjene izraza, odnosno bez intervencije u morfološkom sustavu (npr. *kondor* kontrolor, *drot*, *ker*, *mur*(i)jak, *papan*, *pajkan*, *pandur*, *plavac*, *psi*, *cajkan*, *cajkoš*, *cajoš*, *cipelić*, *drot*, *marica*, *plavi* policajac, *bura*(j)z, *bracika*, *lega*, *legos*, *pajdo* prijatelj, *butra*, *fotomala*, *ljepotica*, *mačka*, *riba*, *treba*, *komad*, *dobra*, *koka*, *mala* zgodna djevojka); treće, jezično posuđivanje i utjecaji stranih jezika na osječki gradski govor – engleskog jezika (npr. *usnajpati* primijetiti, *faca* osoba, zgodan mladić, inteligentna osoba, izrazito pametna i/ili stručna osoba, *tvigi*(ca) mršava osoba, *Bosut City* Bosutsko naselje, *South* naselje Jug, *fon* mobitel, *plejgrand*, *plejka* igralište, *haus* kuća, *fiksiranje* drogiranje, *jaketa* jakna), mađarskog jezika (*Štrosika* Strossmayerova ulica, *Kopika* Copacabana, *Pejika* Ulica Pavla Pejačevića, *Vukika* Vukovarska ulica, *Gundika* Ulica Ivana Gundulića, *Mekika* restoran McDonald's, *bracika* brat, prijatelj, *Poljošica* Poljoprivredna i veterinarska škola, *cajoš* policajac, *frajkoš*, *mengoš* zgodan mladić, muškarac) i njemačkog jezika (npr. *bircuz* kafić, *kirvaj* crkveni god, vašar, *lojtra* visoka osoba, *plac* tržnica, građevinsko zemljište).

Iscrpno su opisana i prozodijska obilježja osječkoga gradskoga govora te se tim poglavljem ujedno odgovorila na pitanje u kojoj se mjeri osječki govor približava neutralnom izgovoru, odnosno u kojoj je mjeri blizak hrvatskomu standardnom izgovoru, a daje se i odgovor na pitanje otežu li Osječani u govoru, odnosno zašto se osječki govor doima „otegnuto“: „Akustička analiza pokazala je da kratke naglašene vokale Osječani uglavnom izgovaraju dulje nego što je to propisano standardom i vjerojatno je to razlog zbog

kojeg ih govornici drugih regija doživljavaju kao da otežu u govoru.“ (str. 108.) O osječkoj je akcentuaciji dosada pisano u (malobrojnim) zasebnim radovima, a ovom knjigom dobivamo uvid u naglasni sustav osječkoga govora, osobito u odnosu na jedno od spornih mjesta hrvatske ortoepske norme, tj. pitanje silaznih naglasaka na nepočetnim slogovima. Na temelju iscrpnih istraživanja autorice zaključuju da će Osječani reći npr. *pàtent* i *prèdator*, ali *ornamènt* i *terminàtor*, tj. da naglasak posuđenice ovisi o broju slogova i sufiksu te se „silazni naglasak na nepočetnim slogovima u riječi u nekim posuđenim riječima u Osijeku doživljava potpuno prirodnim, a u drugima je on neobičan i stran.“ (str. 72.) Nadalje, autorice zaključuju da se u genitivu množine imenica najčešće ostvaruje silazni naglasak na nepočetnom slogu (npr. *intelektuâlaca*, *trenûtaka*), ali da stariji govornici češće premještaju naglasak na prethodni slog uz metatoniju te ostvaruju uzlazni naglasak (npr. *kòmaraca*, *Slàvonaca*, *zàdataka*), dok će mlađi govornici u nekim primjerima ostvariti i kratki naglasak na mjestu na kojem je uobičajen dugi (npr. *Slavònaca*, *zadàtaka*). U vezi s prenošenjem naglasaka na prednaglasnicu autorice zaključuju da se gotovo uopće ne prenosi naglasak na dvosložne i trosložne prijedloge kada se oni nalaze u izgovornoj cjelini s osobnom, pokaznom ili povratnom zamjenicom (npr. *umjesto njih*, *prema tòmè*, *prema sèbi*), da se podjednako učestalo naglasak prenosi na jednosložne prijedloge (npr. *kràj sebe* i *kraj sèbe*, *ò tome* i *ò tòmè*) te da postoji opća tendencija neprenošenja naglasaka na prijedlog s imenskih riječi, kao i blaga tendencija naglašavanja dvosložnih i trosložnih prijedloga. Na kraju, svakako treba istaknuti i dokumen-

tarnu vrijednost knjige u kojoj se, zajedno s rječničkim dijelom, donose brojne potvrde leksičke, tvorbeno i semantičke osobitosti osječkoga gradskoga govora.

Znanstvena monografija Osječki gradski govor svojim se „osječkim“ podnaslovom: Jezične dumine Osječana, nameće i kao popularno štivo, čemu pridonose i vizualne sastavnice i oprema knjige: „osječke“ boje – bijela i plava na koricama, otvaranje i širenje korica te valovita linija što sve podsjeća na rijeku Dravu, slikovni prilozi s prepoznatljivim gradskim motivima (npr. pješački most, slon, Vodena vrata, vojnička čizma), kratki tekstovi s osječkim zanimljivostima i legendama, QR kodovi čijim se skeniranjem otvaraju zvučni zapisi s osječkim izgovorom.

Društveno se zanimanje za ovom monografijom već potvrdilo rasprodajom prvoga izdanja, a zasigurno će se potvrditi i u budućnosti jer se opisom gradskoga govora utvrđuje upravo onaj jezični izričaj svojstven svakodnevnim, neformalnim komunikacijskim situacijama s kojima se mogu identificirati brojni građani/čitatelji, a time se ujedno stvara osjećaj privrženosti i lojalnosti gradskom prostoru, kao i simbolična veza između prostora i ljudi, odnosno time veza s prostorom postaje i identitetska.

Dakle, Osječki gradski govor znanstveno je utemeljena monografija koja opisuje i objašnjava najvažnija obilježja osječkoga gradskoga govora – s naglaskom upravo na onim jezičnim razinama koje to najbolje oprimjeruju – tvorbenoj, leksičkoj i naglasnoj/izgovornoj. Time se ujedno potvrđuje i kao velik doprinos hrvatskom jezikoslovlju. S druge pak strane knjiga Jezične dumine Osječana zasigurno je i neizostavni osječki jezični suvenir.

Maja Glušac

mglusac@ffos.hr

DOI <https://doi.org/10.22210/jezik.2023.70.25>